
SVAR PÅ UTLÅTANDE: ÅLR 2017/2149

Ålands landskapsregering beslöt att tillsända betänkandet "Ett öppnare och enklare system för tillträde till högskoleutbildning på grundnivå (SOU 2017:20)" till myndigheten Ålands gymnasium för utlåtande.

Betänkandet av Tillträdesutredningen (SOU 2017:20) för fram ett system som är öppnare och enklare än dagens antagningssystem. Förslaget om att den grundläggande behörigheten ska uttryckas i de kompetenser som utgör minsta gemensamma nämnare för all högskoleutbildning på grundnivå tydliggör vilka krav som ställs för högskoleutbildning för personer som kommer med en annan utbildningsbakgrund än gymnasieskolan eller som inte har sina meriter fullständigt dokumenterade. Dessutom betonas att dagens tillträdesbestämmelser är krångliga, svåra att förstå och kräver olika taktiska val i gymnasieskolan vilket är negativt för den breddade rekryteringen man vill föreslå. Därav den reform som nu är på kommande i Sverige.

Övergripande konsekvenser av förslaget

I kapitel 12 summeras Tillträdesbestämmelserna exemplariskt. Därför återges betänkandets essens mer eller mindre ordagrant nedan.

En av de viktigaste aspekterna som lyfts fram är behovet att ta hänsyn till de olika slags meriter sökande har. Det gäller inte minst betygsurvalet där sökande kan ha meriter från svensk eller utländsk gymnasieutbildning, från nuvarande eller tidigare gymnasieskola eller en kombination av dessa. Betygsurvalet behöver kunna ta hänsyn till det utan att bestämmelserna blir alltför komplicerade. De åtgärder som utredningen föreslår, dvs att meritpoängen och utbytes- och tilläggskompletteringarna avskaffas, bedöms leda till ett enklare och mer överskådligt system.

Utredningen föreslår inte heller några nya åtgärder som innebär olika bestämmelser för olika grupper av sökande. Det kan vara fördelaktigt utifrån perspektivet breddad rekrytering. Utredningen bedömer att det också ökar chanserna att systemet blir mer hållbart över tid.

Forskningen om urvalsinstrument visar att betygen (jmf t ex högskoleprovet) har den bästa förmågan att förutsäga studief framgång i bemärkelsen avklarade högskolepoäng under det första studieåret, antal år till examen och avhopp. Samtidigt förklarar urvalsinstrumenten bara en begränsad del av studief framgången och det finns också ett värde i att kunna anta studenter på grundval av olika meriter. En av utredningens utgångspunkter är att det ska finnas flera vägar in i högskolan, vilket också innebär flera chanser att kunna antas. Utredningens förslag innebär att flest sökande ska antas på sina betyg, att högskoleprovet även fortsättningsvis ska användas i urvalet och att lärosätena inom ramen för lokalt beslutade urvalsgrunder ges större möjligheter att utforma urvalsgrunden. Att flest antas på betyg då ett urval behöver göras ökar genomströmningen i högskolan eftersom de som antas på betyg generellt presterar bättre i högskolan. Med en större flexibilitet för lärosätena att använda de olika urvalsgrunderna (något betänkandet lyfter fram som ett förslag), får de också större möjligheter att utgå från utbildningarnas förutsättningar och behov, men också från sökandegruppen. De statliga universiteten och högskolorna ges större ansvar för tillträdesfrågorna, vilket borde leda till fler strategiska diskussioner inom lärosätena.

Sammanfattningsvis konstateras betänkandet leda till följande konsekvenser:

- Att uttrycka den grundläggande behörigheten i kompetenser tydliggör minsta gemensamma nämnare för vad som krävs för att man bedöms kunna tillgodogöra sig en högskoleutbildning. Det är angeläget, inte minst för dem som kommer andra vägar än via den traditionella från gymnasieskolan eller motsvarande. Dessa kompetenser är kompetenser inom det svenska och det engelska språket, vetenskapligt förhållningssätt, förmåga att kunna belysa frågor ur flera perspektiv, problemlösningsförmåga, förmåga att kunna dra slutsatser och argumentera för dessa samt övrig kompetens som är nödvändig för att kunna tillgodogöra sig en högskoleutbildning på grundnivå. Sökande med en examen från ett högskoleförberedande program eller en yrkesexamen som har kompletterats med minst godkänt betyg i svenska 2 och 3 eller svenska som andraspråk 2 och 3 och engelska 6 har dessa kompetenser.
 - Att kompetenserna finns definierade på nationell nivå underlättar lärosätenas arbete med bedömning av reell kompetens då det blir tydligt vad det är de ska bedöma en sökande mot.
 - Möjligheten till individuell prövning av reell kompetens finns kvar.
- Genom en ökad möjlighet för lärosätena att fastställa de särskilda behörighetskraven, kommer dessa krav på ett bättre sätt än i dag spegla utbildningens faktiska krav på förkunskaper. Ett system där lärosätena får besluta om särskilda behörighetskrav kan dock riskera att systemet i sin helhet blir mer oöverskådligt än om det fastställs centralt. Det finns också en risk att lärosäten sätter för höga eller för låga krav beroende på hur rekryteringsläget är. Genom utredningens förslag om att lärosätena får fastställa de särskilda behörighetskraven inom vissa fastställda ramar, minskar den risken. Detta underlättar givetvis också den studiehandledning som ges de studerande vid Ålands lyceum.
- Förslaget om att lärosätena inte längre ska behöva ansöka om tillstånd att använda godkänt prov för utbildningar som leder till konstnärlig examen som särskilt behörighetskrav kommer att leda till minskad administrativ börda för lärosätena i Sverige. Det kommer också att innebära en minskning av UHR:s arbete med tillståndsgivningen.
- En mer flexibel platsfördelning ger lärosätena större möjligheter att utgå från respektive utbildnings förutsättningar när det gäller till exempel sökandegrupperns meriter. Det kan också leda till en större variation när det gäller platsfördelningen mellan olika utbildningar och mellan olika lärosäten jämfört med i dag, vilket kan göra bestämmelserna mindre överblickbara.
- Systemet blir enklare och mer transparent genom att antalet grupper i betygsurvalet minskar till två.
- Tiden mellan gymnasieskolan och högskolestudier kan förkortas genom att det inte längre går att komplettera betyg i syfte att höja meritvärdet (konkurrenskomplettering), med undantag för betyg i kurser som ger behörighet och för ett underkänt till ett godkänt betyg i andra kurser.
 - Ett avskaffande av konkurrenskompletterade betyg kan leda till ökad stress bland gymnasieelever, samtidigt som färre kommer att ha högsta eller näst intill högsta meritvärde.
- Avskaffandet av meritpoäng leder med allra största sannolikhet till att färre elever kommer att läsa moderna språk och fördjupande kurser i engelska och matematik. Andra kurser än meritkurser kan erbjudas som valbara för eleverna. Valet av kurser blir inte lika avgörande för möjligheterna att kunna antas till utbildningar där urval görs. Det bör minska stressen på gymnasieelever att göra rätt val.
 - Färre elever i vissa kurser och ett delvis nytt kursutbud får konsekvenser för gymnasieskolors organisation och bemanning.

-
- Att färre läser mer avancerade kurser i matematik och språk får konsekvenser för kunskapsnivån i dessa ämnen.
 - Hur detta kommer att påverka studerandes kursval vid Ålands lyceum är svårt att sia om.
 - Högskoleprovet får en mer begränsad roll samtidigt som inga grupper utestängs från att skriva provet för att använda resultatet i antagningen till högskolan.
 - En åldersgräns på 19 år för att få skriva högskoleprovet kan innebära att unga sökande skjuter upp sin ansökan till högskolan eller att de inte antas vid första ansökningstillfället eftersom de bara har kunnat skriva högskoleprovet en gång. Om det finns särskilda skäl får undantag göras. Viktade högskoleprovsresultat ska användas inom högskoleprovsurvalet, inom de ramar som UHR beslutar.
 - Viktade högskoleprovsresultat innebär förmodligen att provets prognosförmåga förbättras något. Samtidigt kan en större variation leda till ett system som blir mindre överblickbart för de sökande. Även här ska det finnas vissa ramar för lärosätena att hålla sig inom, vilket minskar den risken.
 - Giltighetstiden för ett högskoleprovsresultat ska vara tre år. En sökande kan under en treårsperiod ha sammanlagt tre giltiga resultat.
 - Ändrad giltighetstid för ett högskoleprovsresultat och en begränsning av antalet provtillfällen för individen leder förmodligen till fler provdeltagare från Åland under en övergångsperiod.
 - Möjligheterna att använda meriter på olika sätt och i kombination inom lokalt beslutade urvalsgrunder kan underlätta för lärosätena i att utveckla lokalt beslutade urvalsgrunder och därmed också öka incitamenten att använda denna möjlighet.
 - Systemet med områdesbehörigheter avskaffas. I stället ska Universitets- och högskolerådet (UHR) fastställa vilka särskild behörighetskrav som ska gälla för utbildning som leder till en yrkesexamen och för utbildning som leder till en konstnärlig examen.
 - Lärosätena ska själva besluta vilka särskilda behörighetskrav som ska gälla för utbildning som leder till en generell examen och för fristående kurser.

Konsekvenser för urval

Vid fördelningen av platser mellan olika urvalsgrunder ska flest platser fördelas på grundval av gymnasiebetygen.

Lärosätena kan också använda lokalt beslutade urvalsgrunder. Betygsurvalet ska bestå av två grupper:

- betyg från gymnasieskola eller motsvarande (B) respektive
- omdöme från folkhögskola, från behörighetsprovet och från validering (O).
- Platser mellan de två grupperna ska fördelas utifrån antalet behöriga sökande.

Minst 15 procent av platserna ska fördelas utifrån resultat på högskoleprovet. Om ett lärosäte skulle vilja fördela maximal andel platser på lokalt beslutade urvalsgrunder och minsta möjliga andel platser på högskoleprovsresultat, skulle fördelningen med den föreslagna principen för platsfördelning bli 43 procent på betyg, 42 procent på lokalt beslutade urvalsgrunder och 15 procent på högskoleprovsresultat.

Sökande med betyg som har kompletterats för behörighet ska konkurrera med övriga sökande i grupp B. Betyg som har kompletterats för ett högre meritvärde än det ursprungliga ska inte längre få användas i urvalet. Undantag är dock betyget F i även andra kurser än sådana som krävs för behörighet. I meritvärderingen får sådana betyg efter komplettering meritvärderas som E (det lägsta vitsordet). Ur en åländsk synvinkel är detta positivt eftersom betyg som har kompletterats för ett högre meritvärde än det ursprungliga inte varit möjligt för studerande från Ålands lyceum. Nu blir de åländska studerande likabehandlade med de svenska.

Systemet med meritpoäng, och som en konsekvens därav meritpoängskompensation, avskaffas.

Meriter som består av sakliga omständigheter som är av betydelse för utbildningen, inklusive betyg och högskoleprovsresultat, ska användas inom urvalsgrunden lokalt beslutade urvalsgrunder. Även en sammanvägning av olika meriter kan göras.

Sökande med betyg från utländsk gymnasial utbildning - konsekvenser för Ålands lyceum

En följd av utredningens förslag att meritpoängssystemet avskaffas bör vara att UHR:s föreskrifter om meritpoängskompensation för sökande med utländska betyg upphör. Bestämmelserna om meritpoängskompensation innebär att sökande med utländska betyg inte haft möjlighet att nå högsta meritvärde om deras preliminära meritvärde har legat under 19,00. De har sålunda inte haft möjlighet att få högsta meritvärde genom att komplettera med meritkurser. Genom att utredningens förslag utgår från alla sökande med betyg, det vill säga att inga förslag innebär kompensatoriska åtgärder, kommer den här gruppen av sökande kunna konkurrera på mer likvärdiga villkor som sökande med betyg från svenskt gymnasium. Utredningen föreslår inga generella urvalsgrunder, utöver betyg och högskoleprovsresultat, för den här gruppen av sökande. De kan liksom andra sökande även konkurrera inom lokalt beslutade urvalsgrunder där sådana används.

Summa summarum: för studerande från Ålands lyceum sker inga drastiska förändringar. Det enskilt viktigaste är gymnasieexamensbetyget och hur medeltalet valideras idag och i framtiden. Här måste landskapet tillsammans med skolan vara proaktiv och initiera diskussioner så att meritvärderingen av gymnasieexamensbetygen ligger på rätt nivå. Kontakten till UHR är av yttersta vikt.

Man bör även fundera över hur konsekvenserna av tillträdesutredningen rimmar med de inriktningar vi har, dvs att man måste läsa vissa kurser inom inriktningarna. En översyn och revidering bör ske, något som påtalats redan inför att den nya läroplansgrunden antogs 1.8.2016.

Dag som ovan,

Marcus Koskinen-Hagman